

Annelerin Anne Sütü ve Emzirme Hakkındaki Bilgi Düzeylerinin Belirlenmesi ve Eğitimin Etkinliğinin Değerlendirilmesi

Tuğba ÇINARLI*, Zeynep SAĞLAM*, Zeliha KOÇ*

Özet

Amaç: Anne sütü ile beslenme, bebeklerin büyüme ve gelişmelerine uygun, tüm beslenme şekillerinden en ideal beslenme şeklidir. Bu alışma annelerin anne sütü ve emzirme hakkındaki bilgi düzeylerini belirlemek ve eğitimin etkinliğini değerlendirmek amacıyla yürütülmüştür.

Metod: Bu alışma özel bir hastanenin ocuk polikliniğe 1 Haziran- 30 Ağustos 2015 tarihleri arasında herhangi bir nedenle başvuran, 1-24 aylar arası bebeği olan 120 anne ile görüşülerek yürütüldü. Veriler bilgi formu kullanılarak toplandı. Annelere anne sütü ve emzirmenin önemi, gerekliliği konusunda eğitim verildi. Eğitim öncesinde ve sonrasında bilgi formu annelerin tümüne uygulandı.

Bulgular: Araştırma sonuçlarına göre annelerin %46.7'sinin ilkokul mezunu, %86.7'sinin ev hanımı olduğu, %33.3'ünün 24-28 yaş grubunda bulunduğu, %66.7'sinin de ilk besin olarak anne sütü verdiği saptandı. Eğitim sonrası fark istatistiksel olarak anlamlı bulundu ($p<0.001$).

Sonuç: Verilen eğitim uygulamasıyla annelerin anne sütü ve emzirmenin önemi ile ilgili farkındalık düzeylerinin arttığı belirlenmiştir.

Klinik katkı: Emzirmeye başlama alışkanlığı ülkemizde yaygın olmasına karşın, ek gıdaların erken dönemde verilmesi önemli bir sorundur. Ailelere anne sütü ve emzirmenin önemi hakkında bilgi verilmesi son derece önemlidir.

Anahtar Kelimeler: Anne sütü; emzirme; eğitim.

The Determination of The Knowledge Level Related to Human Milk and Breastfeeding and Effectiveness of Education

Abstract

Objective: Breastfeeding is the best and optimum nutrition for an infant's growth and development. This study was carried out to determine the knowledge level related to human milk and breastfeeding and effectiveness of education.

Method: The study was administered to 120 mothers of infants between 1-24 months and admitted private hospital of child policlinic between 1 June- 30 August 2015 for any reason. The data was obtained by using informational form. The mothers evaluated were given an education about the importance and necessity of human milk and breastfeeding. Prior to and following the education mother groups were asked to give the filled informational forms and back to the investigator.

Results: According to the results of the study, 46.7% of the mothers were graduates of primary school, 86.7% of them were housewives and, 33.3% of them were between 24-28 years old, the human milk initiation as the first food was 66.7%. Findings were found to be statistically significant after the education ($p<0.001$).

Conclusions: It was seen that the mothers became more aware of the importance of breastfeeding and human milk with the help of this educational activity.

Clinical contributions: Breastfeeding is a common practice in our country, but early introduction of supplementary foods is an important problem. As a results. it is important that parents be informed about the importance of breastfeeding and human milk.

Keywords: Human milk; breastfeeding; education.

* Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Esasları Anabilim Dalı

İletişimden Sorumlu Yazar: Zeliha KOÇ: zelihaceren@hotmail.com, Tel:03623121919/6345

GİRİŞ

Sağlıklı bir beslenmeye giden yolda atılması gereken ilk adım anne sütü ile emzirmenin korunması, desteklenmesi ve yaygınlaştırılmasıdır (Sağlık Bakanlığı, 2016). Anne sütü, bebeğin gereksinim duyduğu besin maddelerini uygun miktar ve kalitede içeren tek fizyolojik bebek besinidir (Bağ ve ark., 2006). Doğumdan sonra ilk altı ay süresince bebeğin fizyolojik ve psikososyal ihtiyaçlarını tek başına mükemmel bir şekilde karşılayan anne sütü, anne ve bebek bağının kurulmasında önemli rol oynamaktadır (Gür, 2007).

Anne sütünün birçok yararı bulunmakla birlikte, anne sütü ile beslenen canlıların erken yürüdükleri, çevreye uyumlu oldukları, daha insancıl, olumlu davranışlar gösterdikleri ve zeka düzeylerinin, mamayla beslenenlerden daha yüksek olduğu bildirilmiştir (Sağlık Bakanlığı, 2016). Bununla birlikte uzmanlar anne sütünün, çocukta entelektüel beceriyi artırdığını, somatik ve psişik gelişmeyi desteklediğini, bebekleri başta enfeksiyon hastalıkları olmak üzere bir çok hastalıktan koruyarak mortalite ve morbidite oranlarını azalttığını vurgulamaktadır (Tuncel, 1987; Demirel ve ark., 2001; İnal ve ark., 2004; Ünsal ve ark., 2005; Tunçel ve ark., 2005; Tunçel ve ark., 2006; Aydoğdu ve ark., 2007).

Anne sütü ve emzirmenin korunması, özendirilmesi ve desteklenmesi, sağlıklı beslenmeye atılan ilk adımdır. Dünyanın birçok bölgesinde toplumsal, ekonomik ve kültürel nedenlerle anne sütü ile besleme uygulamaları azalmakta ve emzirme süresi kısalmaktadır (Bektaş, 1998). Nitekim literatürde bu konuda yapılan bir çalışmada, yenidoğan döneminde emzirmeye başlama oranı yüksek olmasına karşın, ilk 6 ayda sadece anne sütü ile besleme oranının oldukça düşük olduğu bildirilmiştir (Bağ ve ark., 2006).

Ülkemizde ise anne sütünün, annenin sağlığına, aile ve ülke ekonomisine kazançları bilinmesine karşın, Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması (TNSA) verilerine göre, bebekler anne sütünden arzu edilen düzeyde yararlanamamaktadır (Tunçel ve ark., 2005; Tunçel ve ark., 2006; Aydoğdu ve ark., 2007, Çetin ve Akan, 2007). Son 10 yılda bebeklerin anne sütü ile beslenme oranının %10 arttığı bildirilmiş olmasına karşın, mevcut veriler halen ülkemizde anne-çocuk sağlığında öncelikli hedef olan tek başına anne sütüyle beslenmenin korunması ve desteklenmesi konusunda istenilen düzeye ulaşılmadığına işaret etmektedir (Varol, 2005). Başarılı bir emzirmenin başlatılabilmesi ve sürdürülebilmesi için, annelerin doğum öncesi, doğum sırası ve doğum sonrasında sadece aileleri ve toplum tarafından değil, sağlık bakım sistemi tarafından da etkin bir şekilde desteklenmesi ve bilgilendirilmesi gerekmektedir. Yapılan araştırmalar ülkemizde doğumdan sonraki ilk aylarda hemen her bebeğin anne sütü

ile beslendiğini, emzirme oranının aylar ilerledikçe giderek azaldığını ve bu nedenle de ek gıdalara erken başlandığını göstermektedir (Sağlık Bakanlığı, 2016).

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) bebekler düzenli kilo aldığında, ilk altı ay süresince sadece anne sütü ile beslemenin yeterli olduğunu bildirmektedir. Amerikan Pediatri Akademisi de ek gıda ile birlikte emzirmenin 12 aya kadar, bebek istediği taktirde güven duygusunun gelişmesi ve erken çocukluk döneminde enfeksiyonlara daha dirençli olmasını sağlamak açısından da 12 aydan sonra 2.5 yaşına kadar emzirmenin devam ettirilmesini önermektedir (Çetin ve Akan, 2007). DSÖ ve Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu'nun (UNICEF) yayınladığı "Innocenti Bildirgesi"nde; kadınların bebeklerini emzirmelerine olanak sağlayacak bir ortam oluşturulması, bu konuda gerekli bilgiye ulaşmalarının sağlanması, doğumu izleyen yarım saat içinde emzirmeye başlanması, bebek her istediğinde emzirmenin teşvik edilmesi, emzirilen bebeklere yalancı meme veya emzik türünden herhangi bir şey verilmemesi, yaşamın ilk 4-6 ayına kadar sadece anne sütü verilmesi ve bu dönemi izleyen diğer evrelerde de yeterli ek gıda desteği ile anne sütüne devam edilmesi önerilmektedir (Tunçel ve ark., 2005; Tunçel ve ark., 2006; Taşçı ve Turan, 2006). Ülkemizde genel olarak tüm anneler emzirmeye istekli olmalarına karşın, memeye ait problemler, bebeğini yeterli besleyememe düşüncesi, annenin veya bebeğin sahip olduğu bazı hastalıklar ve kadının çalışma hayatında yer alması gibi nedenlerle ek gıdaya erken dönemde başlayabilmektedirler (Bahar ve ark., 1997).

Doğumdan hemen sonra emzirmenin başlatılarak başarılı bir şekilde sürdürülebilmesi için, sağlık bakım profesyonellerinin erken emzirmenin önemi ve ek gıdalara erken başlamanın sakıncaları konusunda anneleri bilinçlendirmesi, ilk altı ay boyunca anne sütü alan bebeğin su dahil hiçbir ek besine ihtiyacı olmadığı konusunda ikna edilmesi son derece önemlidir.

Araştırmanın amacı

Bu araştırma annelerin anne sütü ve emzirme hakkındaki bilgileri ile yanlış ve hatalı uygulamalarını belirlemek, elde edilen bulgular doğrultusunda eğitim uygulamak ve eğitimin etkinliğini değerlendirmek amacıyla gerçekteştirilmiştir.

MATERYAL VE METOD

Araştırmanın yeri ve zamanı

Bu araştırma tek grupta ön test- son test deneme modeli tasarımı ilkelerine uygun olarak planlanıp, 1 Haziran - 30 Ağustos 2015 tarihleri arasında Samsun ilinde özel bir hastanede gerçekteştirilmiştir.

Araştırmanın evreni ve örneklemi

Araştırma olasılıksız örnekleme metodu ile belirlenen, ilgili tarihlerde hastanenin çocuk polikliniğine çeşitli nedenlerle başvuran, 1-24 ay arası bebeği olan, araştırmaya katılmaya istekli 120 annenin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya başlamadan önce ilgili kurumdan ve annelerden bilgilendirilmiş onam alınmıştır. Araştırmaya katılımında gönüllü olma esasına dikkat edilmiş ve veri toplama formu araştırmaya katılan anneler tarafından doldurulmuştur.

Veri toplama formu

Veriler literatür doğrultusunda (Tuncel, 1987; Bektaş, 1998; Demirel ve ark., 2001; İnal ve ark., 2004; Ünsal ve ark., 2005; Tunçel ve ark., 2005; Tunçel ve ark., 2006; Gür, 2007) hazırlanan bilgi toplama formu ile elde edilmiştir. Bilgi toplama formu üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde annenin sosyo-demografik özellikleri ile ilgili 10 soru (yaş, eğitim durumu, sosyal güvencesi, gelir durumu, mesleği, aile tipi, çocuk sayısı, yaşadığı yerleşim birimi, çalışma durumu ve bebeği ile kimin ilgilendiği), ikinci bölümde annelerin anne sütü, emzirme ve bebek beslenmesi ile ilgili bilgi ve uygulamalarını belirlemeye yönelik 20 soru (bebeğin ayı, emzirme durumu ve zamanı, anne sütü ve emzirmenin yararları, bebeği doğru emzirme yöntemleri, bebeği emzirmeme nedenleri, ek gıdalara başlama zamanı vb) ve üçüncü bölümde de anne sütü ile ilgili 32 önerme bulunmaktadır. Önermeler tamamen katılıyorum, kısmen katılıyorum, katılmıyorum biçiminde derecelendirilmekte, bu ifadelere tamamen katılanlara 2 puan, kısmen katılanlara 1 puan ve katılmayanlara 0 puan verilmektedir.

Verilerin toplanması

Bilgi toplama formu uygulanmadan önce 2015 yılı Mayıs ayı içerisinde 10 anne üzerinde pilot çalışma yapılmıştır. Pilot çalışma sonrasında anlaşılmayan ifadeler yeniden düzenlenmiş ve veri toplama formuna son şekli verilmiştir. Veriler ön test, eğitim uygulaması ve son test olarak toplanmıştır. Bilgi toplama formu annelerin sözlü katılım onayı alındıktan sonra doldurmaları için kendilerine verilmiş ve araştırmacılar formun doldurulması sırasında katılımcıların yanlarında bulunmuştur. Bilgi toplama formunun uygulama süresi yaklaşık 8 dakikadır. Ön test uygulamasından sonra örneklem grubu oluşturan annelere eğitim yapılmıştır. Annelere uygulanan eğitimde, anne sütü ve özellikleri, anne sütü ile besleme uygulamaları ve hatalı yaklaşımlar, doğru emzirme yöntemleri, emzirmeye etki eden faktörler, ek gıdalara başlama süreci, annenin beslenmesi ile sütün saklanması ve korunması konularında bilgi verilmiştir. Annelere uygulanan eğitimin süresi 30 dakika ile sınırlandırılmıştır. Araştırmaya katılan 132 anne araştırma süresince izlenememiş, eğitimden

10 gün sonra çocuklarını kontrole getiren ve son testte ulaşılan toplam 120 anneden elde edilen ön test ve son test (eğitim öncesi ve sonrası) verileri karşılaştırılmıştır. Çalışmada veri toplama formunun Cronbach α güvenilirlik katsayısı:0.87 olarak belirlenmiştir.

Verilerin Değerlendirilmesi

Araştırma kapsamına alınan annelerin anne sütü ve emzirme hakkındaki bilgi düzeyleri ve yapılan eğitimin etkinliği ile ilgili verilerin istatistiksel analizi, bilgisayar ortamında SPSS 15.0 paket programı kullanılarak yapılmıştır. Elde edilen veriler yüzdeleme, ortalama ve t testi gibi istatistiksel yöntemlerle değerlendirilmiş ve tablolar halinde sunulmuştur.

BULGULAR

Araştırmaya katılan annelerin sosyo-demografik özelliklerinin dağılımına bakıldığında %33.3'ünün 24-28 yaş grubunda bulunduğu, %46.7'sinin ilkokul ve %25.0'mın lise mezunu olduğu, %13.3'ünün çalıştığı, %86.7'sinin ev hanımı olduğu, %60.8'inin il merkezinde yaşadığı, %67.5'inin çekirdek aile yapısına sahip olduğu, %49.2'sinin 1 çocuğunun olduğu, %96.6'sının sosyal güvencesinin bulunduğu ve %48.3'ünün gelirlerinin giderlerine eşit olduğu belirlendi (Tablo 1).

Bu çalışmada annelerin bebeklerini besleme ve emzirme durumlarına ilişkin özelliklerinin dağılımına bakıldığında, %64.2'sinin 0-5 ay arası bebeğe sahip olduğu, %66.7'sinin bebeğini doğar doğmaz emzirdiği, %51.7'sinin halen bebeğini emzirmeye devam ettiği, bebeğini emzirmeyen 58 annenin bebeğini emzirmeme nedenlerini sütünü yeterli bulmama ve bir işte çalışma olarak sıraladıkları, annelerin %72.6'sının bebeklerini emzirmedi kendilerini başarılı buldukları, annelerin %61.3'ünün bebeğini hangi pozisyonda ve nasıl emzireceğini bildiği, %35.0'mın emzirmenin ve %25.8'inin de anne sütünün yararlarını kısmen bildiğini ifade ettiği, %57.5'inin anne sütünün hastalıklardan koruduğunu belirttiği, %50.0'mın bebeğinin beslenmesi ile ilgili bilgi düzeyini yeterli bulunduğu, %64.2'sinin 6. aydan sonra ek gıdaya başladığı ve %83.3'ünün bebeğinin beslenmesi ile ilgili eğitim almayı istediği belirlendi (Tablo 2).

Tablo 3'de görüldüğü gibi annelerin anne sütü, emzirme ve ek gıda verme durumları ile ilgili düşüncelerini belirlemeye yönelik 32 önermeye verdikleri cevaplar doğrultusunda, eğitim öncesi bilgi puan ortalamaları 47.42 ± 1.71 ve eğitim sonrası bilgi puan ortalamaları 59.66 ± 7.36 olarak belirlendi. Elde edilen bulgular doğrultusunda annelerin eğitim sonrasında anne sütü, emzirme ve ek gıda verme durumlarını ilişkin bilgi ve uygulamalarında istatistiksel olarak anlamlı fark meydana geldiği ($p < 0.001$) ve annelerin farkındalık düzeylerinin arttığı görüldü.

TARTIŞMA

Anne sütü ve emzirmenin korunması, özendirilmesi ve desteklenmesi, bebeğin sağlıklı büyüme ve gelişimi açısından son derece önemlidir. Ülkemizde emzirmeye başlama alışkanlığı yaygın olmasına karşın, ek gıdaların erken dönemde verilmesi önemli bir sorun olduğu için bu çalışma yürütülmüştür. Annelerin bebeklerini anne sütü ile beslemelerini sağlamak ve emzirmeyi teşvik etmek için yapılması gereken en önemli uygulama, annelerin anne sütü ve emzirme hakkındaki bilgi ve uygulamalarını araştırmak, yanlış ve hatalı uygulamaları belirlemek bu doğrultuda eğitim uygulamak ve eğitimin etkinliğini değerlendirmektir.

Bu çalışmada annelerin %66.7'sinin bebek doğar doğmaz emzirmeye başladığı, %51.7'sinin bebeklerini halen emzirmeye devam ettiği ve bebeklerini emzirmek konusunda kendilerini başarılı buldukları belirlendi. Bebeğini emzirmeyen 58 annenin ise emzirmeme nedenlerini sütünü yeterli bulmama ve bir işte çalışma olarak sıraladıkları görüldü. Araştırma bulgularını destekler nitelikte bu konuda yapılan bazı çalışmalarda da annelerin büyük çoğunluğunun doğumdan hemen sonra bebeklerini emzirmeye başladığı, ilk altı ay bebeğe yalnızca anne sütü verilmesi gerektiğini düşünmelerine karşın altı aydan daha az emzirdikleri ve emzirmeyi bırakma nedeni olarak da sütün az olduğunu ifade ettikleri belirlendi (Bahar ve ark., 1997; Bektaş, 1998; Demirel ve ark., 2001; Özyurt, 2002; İnal ve ark., 2004; Şanlıer ve AYTEKİN, 2004a; Şanlıer ve AYTEKİN, 2004b; Ünsal ve ark., 2005; Tunçel ve ark., 2005; Tunçel ve ark., 2006; Bağ ve ark., 2006; Taşçı ve Turan, 2006; Tanır, 2006; Durmuş ve ark., 2007; Elçiboğa ve ark., 2007; Çetin ve Akan, 2017). Oysaki emzirme bebekle anne arasında özel bir sevgi bağı kurulmasının yanısıra (Gür, 2007), annenin sağlığını da koruyarak meme kanseri olma riskini azaltabilmektedir (Koç ve Sağlam, 2009).

Bu çalışmada annelerin %66.7'sinin anne sütünün yararlarını bildiği ve anne sütünün yararlarını “anne sütü hastalıklardan korur” ve “büyüme ve gelişmeye yardımcı olur” olarak sıraladıkları belirlendi. Yeni doğan bir bebeğin sağlıklı bir şekilde büyüüp gelişmesi ancak anne sütü ve yeterli emzirme ile mümkündür. Anne sütü bebeğin ilk 6 aylık dönemde psikolojik ve biyolojik tüm gereksinimlerini karşılayan yeri doldurulamaz bir besin maddesidir. Nitekim bu konuda yapılmış olan bazı çalışmalarda annelerin eğitim ve sosyo-ekonomik düzeylerine göre farklılık göstermeksizin anne sütünün çocukların gelişimi ve hastalıklardan korunması için tek başına koruyucu özelliklere sahip en yararlı besin olduğunu bildikleri ve anne sütü verdikleri, buna karşın ilk altı ay sadece anne sütü ile besleme oranının oldukça düşük olduğu bildirilmiştir (Demirel ve ark., 2001; İnal ve ark., 2004; Tunçel ve ark., 2005; Ünsal ve ark., 2005; Tunçel ve ark., 2006; Samlı ve ark., 2006; Aydoğdu ve ark., 2007).

Bu çalışmadan elde edilen bulgular doğrultusunda annelerin yaklaşık olarak beşte birinin 6 aydan önce ek gıdaya başladığı belirlendi. Literatürde annelerin erken dönemde ek besine başlama durumlarını, anne sütü hakkında yeterli ve doğru bilgilerinin olmaması, sütlerinin bebeklerine yetmediğini düşünmeleri, ev halkı ve vrenin anneyi bebeğine ek besin verme konusunda yönlendirmesi, bebeklerin büyüme ve gelişimlerinin düzenli takip edilmemesi, sağlık kuruluşlarındaki hatalı uygulamalar ve sağlık görevlilerinin anneyi yanlış bilgilendirmesi gibi faktörlerin etkilediği bildirilmektedir (Durmuş ve ark., 2007). Anne sütünün 6 aydan sonra bebeğin bazı besin ögesi gereksinimlerini karşılamada yetersiz kalması nedeniyle, uygun ek gıdalara aşamalı olarak başlanması önemlidir. Fakat büyüme ve gelişmesi normal olan bebeklerde ilk altı ay yalnızca anne sütü verilmesi yeterlidir. Ülkemizde yapılan bazı çalışmalar araştırma bulgularımızla uyumlu olarak erken ek besin başlama eğilimi nedeniyle anne sütü ile beslenmenin giderek azaldığını ve annenin sahip olduğu ocuk sayısının da ek gıdaya başlama durumunu etkilediğini bildirmektedir (Bektaş, 1998; Demirel ve ark., 2001; İnal ve ark., 2004; şanlıer ve Aytekin, 2004a; şanlıer ve Aytekin, 2004b; nsal ve ark., 2005; Tunçel ve ark., 2005; Tanır, 2006; Durmuş ve ark., 2007; etin ve Akan, 2007).

Bu çalışmada emzirmenin yararı ve sıklığını annelerin %35.0'ının kısmen bildiği, %10.8'inin de bilmediği belirlendi. Emzirme sıklığı annenin emzirme konusundaki bilgi ve isteğine bağlıdır. Bebeğin ilk yarım saat içinde emzirilmeye başlanması doğum şekli, hastane koşulları, doğum sonrası sağlık sorunları gibi pek çok faktöre bağlı olarak değişiklik göstermekle birlikte, Türkiye Sağlık ve Nüfus Araştırması verilerine göre, ülkemizde bebeklerin %95'inin doğumdan hemen sonra emzirilmeye başlandığı, ortalama emzirme sresinin on iki ay olduğu ve ilk aylarda gereksiz yere ek besin başlanması nedeniyle bebeklerin anne sütünden yeterince yararlanamadıkları bildirilmiştir. Bu doğrultuda anne, eř ve aile büyüklerinin anne sütü, emzirmenin yararları ve sıklığı konusunda bilgilendirilmeleri son derece önemlidir.

Çalışmamızdan elde edilen bulgular doğrultusunda annelerin yaklaşık olarak yarısının bebeğin beslenmesi ile ilgili bilgi düzeyini yetersiz ya da kısmen yeterli bulduğu ve bu konuda eğitim almayı istediği belirlenmiştir. Annelerin eğitimi konusunda sağlık bakım profesyonellerine önemli sorumluluklar düşmekle birlikte, bu konuda yapılan bazı çalışmalarda annelerin anne sütü, emzirme ve bebek beslenmesi konusunda sağlık kuruluşları ve sağlık bakım profesyonellerinden yeterli bilgi alamadığı bildirilmiştir (Bahar ve ark., 1997; Bektaş, 1998; Babadağlı ve Yıldızoğlu, 2002; Tanır, 2006; Eliboğa ve ark., 2007). Annelere veya anne adaylarına yönelik eğitim hizmetlerinin yetersizliği, bebeklerin yeterince anne sütü

alma durumlarını engelleyebilir. Bu nedenle emzirmenin başarılı bir şekilde başlatılması ve sürdürülebilmesi için sağlık bakım profesyonellerinin anne sütü ve erken emzirmenin önemi konularında annelerin farkındalıklarını artırmaları son derece önemlidir.

Araştırma kapsamındaki annelerin eğitim öncesi ve eğitim sonrası anne sütü, emzirme ve ek gıda verme durumlarını belirlemeye yönelik 32 ifadeye vermiş oldukları cevaplar karşılaştırılmış ve eğitim sonrasında istatistiksel olarak çok ileri derecede anlamlı bir değişim meydana geldiği belirlenmiştir ($p<0.001$). Çalışmamızda annelerin, anne sütü ile beslenme konusunda istekli fakat bebeğin ayı ilerledikçe bebeğin yalnızca anne sütü ile besleme konusunda yetersiz ve isteksiz oldukları, erken dönemde ek gıdaya başladıkları görüldü. Ülkemizde ek gıdalara zamanından önce başlanması, anne sütü ve emzirme uygulamaları ile ilgili önemli bir sorundur. Sağlık bakım profesyonelleri, annelerle karşılaştığı her fırsatı değerlendirmeli, en gerekli ve en iyi besinin anne sütü olduğu konusunda anneleri ikna etmelidir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırma kapsamındaki annelerin eğitim öncesi ve eğitim sonrası anne sütü, emzirme ve ek gıda verme durumlarını belirlemeye yönelik 32 ifadeye vermiş oldukları cevaplar karşılaştırılmış, eğitim sonrasında istatistiksel olarak çok ileri derecede anlamlı bir değişim meydana geldiği belirlenmiştir ($p<0.001$). Elde edilen bulgular doğrultusunda :

- Doğum öncesi ve sonrası dönemde annelere bebek beslenmesi, anne sütü, ek gıda ve emzirmenin 24 aya kadar sürdürülmesi ile ilgili eğitimler yapılması,
- Eğitim kapsamına yalnızca annelerin değil, eşlerin ve aile büyüklerinin de dahil edilmesi,
- Eğitim uygulamaları sırasında basılı-yazılı materyallerden yararlanılması,
- Annelerin bebek beslenmesi, anne sütü, ek gıda ve emzirme konularında soru sormaları yönünden cesaretlendirilmesi,
- Sağlık bakım profesyonellerine anne sütü ve emzirmenin önemi ile ilgili hizmet içi eğitim programlarının uygulanması,
- Anne sütü ve emzirmenin önemi ile ilgili olarak televizyon ve radyo programlarının yapılması önerilmektedir.

KAYNAKLAR

Aydoğdu, S.D., Karataş, Z., Aydın, B., 2007. Annelerin anne sütü hakkındaki bilgileri ve sağlık kuruluşlarındaki uygulamalar. 51. Milli Pediatri Kongresi.7-11. KKTC.

- Babadağlı, B., Yıldızoğlu, İ., 2002. Erken postpartum dönemdeki lohusaların bebeklerine yönelik temel gelişim ve bakımları konusundaki bilgi ve tutumları. Hemşirelik Forumu. 5(2), 36-41.
- Bağ, ., Yaprak, I., Halıcioğlu, O., Parlak, ., Harputluoğlu, N., Astarıoğlu, G., 2006. Annelerin anne sütü hakkındaki bilgi düzeyi ve emzirmeyi etkileyen psikososyal faktörler. İzmır Tepecik Hastanesi Dergisi. 16(2), 63-70.
- Bahar, Z., Türkistanlı, E., Okyay, P., Ak, N.K., 1997. İnon sağlık ocağı bölgesinde yaşayan gebe kadınların emzirme hakkındaki eğitim öncesi ve eğitim sonrası bilgi düzeylerini ölçerek eğitimin etkinliğini göstermeye yönelik bir alışma. Uluslararası Katılımlı IV.Ulusal Hemşirelik Eğitimi Sempozyumu. Eylül 10-12. Kıbrıs.
- Bektaş, B., 1998. İlk sekiz haftada annelerin emzirme başarısını etkileyen etmenlerin incelenmesi[Yüksek Lisans Tezi]. İzmır:Dokuz Eylül Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Kadın Hastalıkları ve Doğum Anabilim Dalı.
- etin, H., Akan, N., 2007. 0-12 aylık bebeği olan annelerin. bebek beslenmesine yönelik bilgi düzeyleri. 51. Milli Pediatri Kongresi, Kasım 7-11. KKTC.
- Demirel, F., ner, A., Kırmı, E., 2001. Van ili kırsalındaki annelerin ocuk beslenmesindeki alışkanlıkları ve uygulamaları. Van Tıp Dergisi. 8(1), 18-22.
- Durmuş, S.A., Karataş, Z., Aydın, B. 2007. Annelerin anne sütü hakkındaki bilgileri ve sağlık kuruluşlarındaki uygulamalar. 51. Milli Pediatri Kongresi. Kasım 7-11. KKTC.
- Eliboğa, F., Tabak, S., Piyal, B.İ., 2007. Emzirme davranışına kuramsal yaklaşım. 11. Ulusal Halk Sağlığı Kongresi. Ekim 23-26. Denizli.
- Gr, E., 2007. Anne sütü ile beslenme. Türk Pediatri Arşivi. 42 zel Sayı,11-15.
- İnal, S., Bozkurt, G., Erdim, L., 2004. Çocukların beslenme şeklinin sağlık durumuna etkisi. Hemşirelik Forumu. 7(1), 50-54.
- Koç, Z., Sağlam, Z., 2009. Kadınların meme kanseri, koruyucu önlemler ve KKMM ile ilgili bilgi ve uygulamalarının belirlenmesi ve eğitimin etkinliği. Meme Sağlığı Dergisi. 5(1), 25-33.
- zyurt, C.B., Erbay, D., Oral, A., 2002. Muradiye merkez sağlık ocağı bölgesinde 0-59 ay çocuklarda malnutrisyon sıklığı ve malnutrisyonla ilişkili faktörlerin belirlenmesi. 8. Ulusal Halk Sağlığı Kongresi. Eylül 23-28. Diyarbakır.
- Sağlık Bakanlığı Ana ocuk Sağlığı ve Aile Planlaması Genel Müdürlüğü [İnternet]. Emzirmenin korunması, özendirilmesi, desteklenmesi ile demir yetersizliği anemisinin önlenmesi ve kontrolü, Ankara. [Erişim Tarihi: 15 Mart 2016]. Erişim Adresi: <http://cocukergen.thsk.saglik.gov.tr/>

- Samlı, G., Kara, B., Ünalın, P.C., Samlı, B., Sarper, N., Gökalp, A.S., 2006. Annelerin emzirme ve süt çocukluğu beslenmesi konusundaki bilgi, inanış, uygulamaları: niteliksel bir çalışma. Marmara Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi. 19(1), 13-20.
- Şanlıer, N., Aytekin, F., 2004. Ankara'da yaşayan 0-36 ay çocukların bazı antropometrik ölçümleri ve anne sütü ile beslenme durumlarının saptanması. Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi. 24(1), 271-289.
- Şanlıer, N., Aytekin, F., 2004. Sıfır-üç yaş grubunda çocuğu bulunan annelerin beslenme ve ishal konusunda bilgi ve davranışlarının incelenmesi. Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi. 24(3), 81-100.
- Tanır, F., 2006. Bebekleri 0-12 yaş arasında olan bir grup annenin emzirmeye ilişkin inanç ve tutumları [Uzmanlık Tezi]. İstanbul.
- Taşcı, K.D., Turan, T., 2006. Doğum yapan annelerin emzirme tutumunun değerlendirilmesi. Hemşirelik Forumu. Eylül Ekim Kasım Aralık 2006, 52-56.
- Tuncel, N., 1987. Süt çocuğu beslenmesinde anne-bebek etkileşimi. Hemşirelik Bülteni. 2(9), 52-55.
- Tunçel, E.K., Dünder, C., Peşken, Y., 2005. Ebelerin anne sütü ile ilgili bilgi ve uygulamalarının değerlendirilmesi. Tıp Dergisi. 6, 43-48.
- Tunçel, E.K., Dünder, C., Canbaz, S., Peşken, Y., 2006. Bir üniversite hastanesine başvuran 0-24 aylık çocukların anne sütü ile beslenme durumlarının saptanması. C.Ü. Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi. 10(1), 1-6.
- Ünsal, H., Atlıhan, F., Özkan, H., Targan, Ş., Hassoy, H., 2005. Toplumda anne sütü verme eğilimi ve buna etki eden faktörler. Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi. 48: 226-233.
- Varol, D., 2005. Tek başına anne sütüyle beslenmenin altı ay sürdürülmesinde hemşirelik yaklaşımları. Hemşirelik Forumu. Eylül-Aralık, 17-22.

Tablo 1 Annelerin sosyo-demografik özelliklerinin dağılımı (N=120)

ÖZELLİKLER	n	%	
Yaş Grupları	18-23 yaş	29	24.2
	24-28 yaş	40	33.3
	29-33 yaş	28	23.3
	34-39 yaş	23	19.2
Eğitim Durumu	Okur-yazar	4	3.3
	İlkokul	56	46.7
	Ortaokul	19	15.8
	Lise	30	25.0
Çalışma Durumu	Üniversite	11	9.2
	Evet	16	13.3
Mesleği	Hayır	104	86.7
	İşçi	6	5.0
Yaşadığı Yerleşim Birimi	Memur	7	5.8
	Serbest Meslek	3	2.5
	Ev Hanımı	104	86.7
Aile Tipi	İl	73	60.8
	İlçe	24	20.0
	Köy	23	19.2
Sosyal Güvence Durumu	Geniş Aile	39	32.5
	Çekirdek Aile	81	67.5
Gelir Durumu	Var	116	96.6
	Yok	4	3.4
	Gelirleri giderlerinden az	35	29.2
	Gelirleri giderlerine eşit	58	48.3
	Gelirleri giderlerinden fazla	27	22.5

Tablo 2 Annelerin bebeği besleme ve emzirme durumlarına ilişkin özelliklerinin dağılımı (N=120)

ÖZELLİKLER	n	%	
Bebeğin ayı	0-5 ay	77	64.2
	6-11 ay	30	25.0
	12-18 ay	10	8.3
	19-24 ay	3	2.5
Bebeği ilk emzirme zamanı	Bebek doğar doğmaz	80	66.7
	İlk gün	27	22.5
	İkinci gün	7	5.8
Bebeği şu anda emzirme durumu	Diğer	6	5.0
	Evet	62	51.7
Cevabı hayır ise bebeği emzirmeme neden/ nedenleri (n:58)	Hayır	58	48.3
	Sütü yeterli olmadığı için	42	72.4
	Çalıştığı için	15	25.9
Bebeğini emzirmede kendini başarılı bulma durumu (n:62)	Hastalığı olduğu için	1	1.7
	Evet emzirmede başarılıyım	45	72.6
Hangi pozisyonda ve nasıl emzireceğini bilme durumu(n:62)	Emzirmede kısmen başarılıyım	17	27.4
	Evet	38	61.3
	Hayır	16	25.8
Emzirmenin yararını bilme durumu	Kısmen	8	12.9
	Evet	65	54.2
	Hayır	13	10.8
Anne sütünün yararını bilme durumu	Kısmen	42	35.0
	Evet	80	66.7
	Hayır	9	7.5
Anne sütünün yararları hakkındaki düşünceleri	Kısmen	31	25.8
	Hastalıklardan korur	69	57.5
	Büyüme ve gelişmeye yardımcıdır	46	38.3
	Besleyicidir	3	2.5

Bebeğin beslenmesi ile ilgili bilgi düzeyini yeterli bulma durumu	Hazmı kolaydır	2	1.7
	Evet yeterli buluyorum	60	50.0
	Hayır yeterli bulmuyorum	19	15.8
	Kısmen yeterli buluyorum	41	34.2
Bebeğine ek gıdaya başlama ayı	0-1 ay	2	1.7
	2-3 ay	8	6.7
	4-5 ay	14	11.7
	6. aydan sonra	77	64.2
	Henüz başlamadım	19	15.8
Çalışan annelerin süt biriktirmeyi bilme durumu (n:16)	Evet	8	50.0
	Hayır	8	50.0
Cevap evet ise sütü nasıl sağdıkları	El ile	12	75.0
	Triley ile	4	25.0
Annelerin sağdığı sütü nerede muhafaza ettiği	Buzdolabında	13	81.2
	Oda sıcaklığında	3	18.8
Bebeğin beslenmesi ile ilgili eğitim alma isteme durumu	Evet	100	83.3
	Hayır	20	16.7

Tablo 3 Annelerin anne sütü, emzirme ve ek gıda verme durumlarını belirlemeye yönelik ifadelerle verdikleri eğitim öncesi ve eğitim sonrası cevapların karşılaştırılması (N=120)

İFADELER	Eğitim Öncesi	Eğitim Sonrası	t	p
1- Anne sütü bebeğin sağlığı için en uygun besindir.	1.97±0.20	1.99±9.12	0.815	0.416
2- Doğumdan sonra ilk yarım saat içinde bebek emzirilmelidir.	1.84±0.42	2.00±0.00	4.035	<0,001
3- Anne sütü yeterliyse İlk 6 ay bebeğe sadece anne sütü verilmelidir.	1.86±0.42	1.99±9.12	3.250	0.002
4- Anne sütü ile beraber 6. aydan sonra ek gıdalara başlanmalıdır.	1.84±0.38	1.96±0.22	4.123	<0,001
5- Ek gıdalarla birlikte 2 yaşına kadar bebek emzirmeye devam edilmelidir.	1.80±0.47	1.98±0.12	4.299	<0,001
6- Emzirmeden önce eller sabunlu su ile iyice yıkanmalıdır.	1.86±0.44	1.99±9.12	3.106	0.002
7- Memeler günde 1 kez sabunsuz su ile yıkanmalı ve en son gelen süt meme ucuna sürülmelidir.	1.60±0.72	1.98±0.12	5.996	<0,001
8- Bebek her istediğinde sık sık emzirilmelidir.	1.95±0.20	2.00±0.00	2.275	0.025
9- Annenin kaygı, ağrı-stres vb. yaşayacağı sorunlar emzirme ve süt üretimini olumsuz etkiler.	1.65±0.68	1.94±0.26	5.457	<0,001
10- Emzirmeye başlarken bebeğin altı temiz ve rahat olmalıdır.	1.90±0.34	1.98±0.12	3.106	0.002
11- Emzirmeye başlanıldığında bitene kadar ara verilmemelidir.	1.79±0.53	1.96±0.22	4.156	<0,001
12-Emzirirken bebeğin yüzü anne memesine bakacak şekilde ve burnu açık olmalıdır.	1.89±0.38	1.98±0.12	3.163	0.002
13- Emzirirken memenin kahverengi kısmını ağzının içine alması sağlanmalıdır.	1.89±0.33	1.99±9.12	3.636	<0,001
14- Bebek emzirilirken annenin sırtı da desteklenmelidir.	1.74±0.58	1.97±0.15	4.682	<0,001
15- Bebeği besledikten sonra bebeğin gazı çıkartılmalıdır.	1.93±0.33	1.99±9.12	2.142	0.034
16- Bir sonraki emzirmeye en son emzirme bırakılan memeden başlanmalıdır.	1.41±0.84	1.92±0.32	7.062	<0,001
17- Emziren anne kendi beslenmesine de özen göstermelidir.	1.89±0.38	1.99±9.12	2.915	0.004
18- Emziren anne günde ortalama 3-4 lt sıvı (su.süt.meyve suyu.çorba vb) almalıdır.	1.80±0.52	1.97±0.15	4.156	<0,001
19- Emziren anne gün içinde düzenli olarak taze meyve ve sebze tüketmelidir.	1.90±0.35	2.00±0.00	3.106	0.002
20- Gebelikten itibaren katkı maddesi olan gıda maddeleri anne tarafından tüketilmemelidir.	1.72±0.62	1.97±0.15	4.694	<0,001
21- Anne alkol, sigara, kafein kullanmamalıdır.	1.96±0.22	2.00±0.00	1.645	0.103
22- Anne doktor kontrolü olmadan ilaç kullanmamalıdır.	1.95±0.25	2.00±0.00	2.153	0.033
23- Anne enerji, besin ihtiyacını karşılamak için fasulye, nohut, et, balığa da ağırlık vermelidir.	1.77±0.54	1.97±0.15	4.423	<0,001
24- Anne günde en az 2 bardak süt, yoğurt, peynir gibi süt ürünleri tüketmelidir.	1.86±0.40	1.96±0.22	3.106	0.002

25- Anne günün belli saatinde bebeği uyuyunca istirahat etmelidir.	1.65±0.69	1.98±0.12	5.369	<0,001
26-Çalışan annenin sütünü sağacağı ve koyacağı kap temiz olmalı, belirli aralıklarla kaynatılmalıdır.	1.80±0.50	1.98±0.12	4.156	<0,001
27- Sağılan süt oda ısısında (18-22 °C) 8 saat, buzdolabında en fazla 24 saat bekletilmelidir.	1.66±0.69	1.95±0.21	5.083	<0,001
28- Emzirirken emzik ve biberon kullanılmamalıdır.	1.55±0.65	1.96±0.22	6.971	<0,001
29- Bebek için ek besinlere erken başlanmamalıdır.	1.78±0.48	2.00±0.00	4.861	<0,001
30- Geceleri de emzirmeye devam edilmelidir.	1.93±0.31	2.00±0.00	2.353	0.020
31- Sütün yeterli olup olmadığını bilmek için bebek düzenli tartılmalı ve kilo takibi yapılmalıdır.	1.80±0.49	2.00±0.00	4.423	<0,001
32- Emzirmeye devam ederken ayrıca inek sütü verilmemelidir.	1.79±0.50	2.00±0.00	4.561	<0,001
TOPLAM MADDE PUAN ORTALAMASI	47.42±1.71		59.66±7.36	